

Sygdomsmønstret i Grønland

Af Michael Lyng Pedersen, speciallæge, PhD, Dronning Ingrid Sundhedscenter, Gert Mulvad, speciallæge, Dronning Ingrid Sundhedscenter og Stig Andersen, speciallæge, PhD, forskningsleder, Center for Grønlandsforskning, Aalborg Universitetshospital

December 2014

Sygdomsmønstret i dagens Grønland har ændret sig markant i forhold til tidligere, hvilket skal ses i relation til en lang række faktorer. Tidligere tiders traditionelle Inuit kultur er i løbet af få generationer ændret til et moderne, vestligt inspireret samfund – herunder også ændring fra koloni til selvstyre. Mens udfordringerne ved at leve i et traditionelt fangersamfund har været store og åbenlyse, er det måske mindre klart at livet i et samfund i hastig udvikling hvor oprindelige normer og værdier er i skred og erstattes af nye og ofte udefra kommende værdier, også er barsk. Det er et globalt fænomen at sådanne hurtige omstillinger i levevilkår har markant indflydelse på sygdomsmønstret. Dette er særlig udtalt blandt oprindelige folk hvor der til trods for store forskelle i historie og kultur, er mange ligheder i udviklingen i relation til hurtige ændringer i levevilkår. Det drejer sig både om epidemier af nyindførte klassiske infektions sygdomme såsom mæslinger og smitsom leverbetændelse som mere dybereliggende psyko-socialt relaterede problemer. Blandt oprindelige folk er der således en overrepræsentation af en række sociale problemer med fattigdom, marginalisering, manglende uddannelse, seksuelt overførte sygdomme, selvmord, alkohol- og tobaksmisbrug, ludomani mv. Og heraf følgende omsorgssvigt af børn og familier. Ligeledes er de oprindelige befolkninger ramt hårdt af de globale overvægts- og diabetes-epidemier. Dette gælder også grønlandere som dog i kontrast til mange andre oprindelige befolkninger, udgør majoriteten i landet, ligesom det grønlandske sprog fortsat er udbredt.

Grønlanderne har således i vid udstrækning formået at tilpasse sig livet i et moderne samfund, men samtidig er der markante symptomer på sociale problemer og psykisk sårbarhed. Der er høj forekomst af ulykker både i relation til ovenstående og i relation til den barske arktiske natur. De små samfund forstærker på sin vis påvirkningen fra sygdom, ulykker og død. "Alle kender hinanden", og de enkelte ulykker bliver til små katastrofer, som påvirker hele bygder eller byer. De små samfund med ophobning af genetiske varianter er formodentlig også en medvirkende årsag til genetisk betingede sygdomme. Desuden fylder frygten for kræft og den mentale sårbarhed, herunder selvmord, en del i befolkningens bevidsthed. Den grønlandsk befolkning har fortsat en stærk harmoni med naturen og er en befolkning hvor sang, kunstnerisk kreativitet og samhørighed er faktorer der har stor betydning for mental sundhed.

Sundhedsvæsenet i Grønland tilbyder gratis en lang række behandlinger og forebyggende tiltag til alle borgere i landet. Hertil kommer at al receptpligtig medicin er gratis. Det er dog ikke alle behandlingsformer som tilbydes, ligesom medicin er nøje udvalgt. Målsætningen er at levere den bedst mulige behandling til alle borgere i Grønland under hensyntagen til økonomi, tilgængelighed og kvalitet. Den største udfordring er uden sammenligning at levere sundhedsydelser af høj kvalitet til en geografisk meget spredt, lille befolkning i et land på over 2 mio. m², 47 gange Danmarks størrelse. Dertil kommer at det ekstreme klima påvirker de logistiske muligheder. Andre udfordringer er begrænset kvalificeret arbejdskraft, presset økonomi, sociale uligheder, kulturforskelle mellem ansatte og borgere mv.

Samtidigt har sundhedsvæsenet på en række områder vist sig meget fleksibelt og tilpasningsdygtigt, hvilket delvist hænger sammen med den lille størrelse og det relativt lille antal patienter. Hele 85 % af befolkningen har således årligt mindst én kontakt med det primære sundhedsvæsen i Grønland, dvs. den del af sundhedsvæsenet man kan henvende sig til uden henvisning, hvilket svarer nogenlunde til forholdene i de øvrige nordiske lande. Som i Danmark bruger kvinder sundhedsvæsenet lidt mere end mænd. Der er overvejende tale om personlig kontakt og de hyppigste problemer skyldes muskel- og skeletsygdomme efterfulgt af hud- og luftvejsproblemer. Blandt mindre børn er de hyppigste problemer relateret til luftvejssygdomme og øreproblemer.

Medicin forbruget i Grønland er generelt meget mindre end i de øvrige nordiske lande. Årsagerne hertil kan være lavere levealder i Grønland, idet ældre ofte er mere syge og får mere medicin. Begrænset tilgængelighed af specialiserede sundhedsydelser kan også være en del af forklaringen, ligesom kulturelle forhold og sygdomsmønstret kan spille ind.

Der er fortsat en række udfordringer for at forbedre sundhedstilstanden i Grønland – herunder begrænset økonomi og stigende middellevetid med de udfordringer et øget antal ældre giver. Hertil kommer vigtige emner som bolig, fødevarerikkerhed, småbørnsomsorg, kultur og sprog, uddannelse, indkomstfordeling, sikkerhedsforhold, mental sundhed og endelig tilgængelighed af sundhedsydelser. Alle faktorer af betydning for befolkningens fysiske og mentale sundhedstilstand.